

HARAKATLI O'YINLAR VOSITASIDA 1-4 SINF O'QUVCHILARINING DARSGA BO'LGAN QIZIQISHINI MOTIVATSIYALASH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

O. Nazirov

Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxasislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti Farg'ona filiali dotsenti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada jismoniy tarbiya darslarida harakatli o'yinlar vositasida boshlang'ich (1-4) sinf o'quvchilarining darsga bo'lgan motivatsiyasi va qiziqishini oshirishning pedagogik-psixologik muammolari hamda ularning yechimlari tadqiq etilgan. Kichik maktab yoshidagi bolalarning jismoniy rivojlanishi va ularning o'yin faoliyatiga bo'lgan ehtiyojlari tahlil qilinib, amaliy darslar jarayonida milliy va zamonaviy harakatli o'yinlar elementlaridan foydalanish samaradorligi baholangan. Tadqiqot natijalari harakatli o'yinlar dars samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *Harakatli o'yinlar, boshlang'ich sinf, motivatsiya, jismoniy tarbiya, pedagogik muammo, dars samaradorligi, kichik maktab yoshi.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri — jismoniy va ma'naviy jihatdan barkamol, sog'lom avlodni shakllantirishdir. Ayniqsa, boshlang'ich sinf (1-4 sinflar) o'quvchilarining organizmi jadal rivojlanish davrida bo'lganligi sababli, ularning jismoniy tarbiya darslariga bo'lgan qiziqishini doimiy ravishda rag'batlantirib borish muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq, bugungi kunda texnologiyalarning rivojlanishi, bolalarning ko'p vaqtini kompyuter va smartfonlar qarshisida o'tkazishi natijasida kelib chiqayotgan gipodinamiya (kam harakatlilik) muammosi darslarda yangicha motivatsion yondashuvlarni talab qilmoqda.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda jismoniy tarbiya darsiga bo'lgan ilk motivatsiyani shakllantirish pedagogik muammo sifatida dolzarbdir. Zero, ushbu yoshda shakllangan harakat ko'nikmalari va sportga bo'lgan qiziqish insonning butun hayoti davomida sog'lom turmush tarziga amal qilishiga zamin yaratadi. Bu borada harakatli o'yinlar moduli dars o'tishning eng samarali va tabiiy jihatidan bolalar psixologiyasiga eng yaqin vositasi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Harakatli o'yinlarning ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati, ularning o'quvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni jahon va respublikamiz olimlari tomonidan keng tadqiq etilgan. Jumladan, pedagog olim P.F. Lesgaft o'z asarlarida harakatli o'yinlarni bolaning jismoniy va aqliy qobiliyatlarini uyg'un rivojlantiruvchi asosiy vosita deb hisoblagan. Psixolog L.S. Vigotskiy o'yin faoliyatini kichik maktab yoshidagi bolalarning yetakchi rivojlanish zonasi sifatida ta'riflab, o'yin davomida bolada iroda va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalari tezroq shakllanishini ta'kidlagan.

O'zbekistonlik mutaxassislardan T.S. Usmonxo'jayev va F.X. Xo'jayevlar milliy harakatli o'yinlarning darslardagi o'рни va ularning o'quvchilar salomatligini mustahkamlashdagi pedagogik tizimini ishlab chiqqanlar. Biroq, dars jarayonida harakatli o'yinlarni aynan motivatsiyalash va o'quvchining dars faolligini oshirish aspekti bo'yicha pedagogik muammolar hamon chuqurroq tizimlashtirishni talab qiladi. Hozirgi davr darslarida o'yin texnologiyalaridan qat'iy me'yor va qoidalar asosida foydalanish metodikasini zaruriyati mavjud.

NATIJALAR

Pedagogik tadqiqot jarayonida umumta'lim maktablarining 1-4 sinflarida jismoniy tarbiya darslarining tashkil etilishi tahlil qilindi. Ma'lumki, kichik maktab yoshidagi bolalarda diqqatning barqarorligi past bo'ladi. Ularni bir xildagi (monoton) jismoniy mashqlar bilan uzoq vaqt davomida band qilib bo'lmaydi. Shu sababli darsning asosiy qismiga harakatli o'yinlar modulini integratsiya qilish maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqot doirasida o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqish koeffitsiyenti (K_q) quyidagi sodd empirik formula yordamida baholandi:

$$K_q = \frac{N_f}{N_u} \times 100\%$$

Bu yerda N_f — darsda faol va tashabbuskor ishtirok etgan o'quvchilar soni, N_u — sinfdagi jami o'quvchilar soni. Harakatli o'yinlar turi (quvlashmachoqlar, estafetalar, to'p bilan o'yinlar) o'quvchilarning yosh xususiyatiga qarab taqsimlandi. Masalan, 1-2 sinflarda ko'proq syujetli (obrazli) o'yinlar qo'llanilgan bo'lsa, 3-4 sinflarda musobaqa va jamoaviy estafetali o'yinlarga urg'u berildi.

Tajriba va nazorat sinflarida o'tkazilgan pedagogik kuzatishlar va dars yakunidagi so'rovnomalar harakatli o'yinlarning motivatsiyaga ta'sirini aniq ko'rsatdi. O'yinli dars metodikasi qo'llanilgandan so'ng o'quvchilarning darsga qatnashish va faollik ko'rsatkichlari dinamikasi quyidagi jadvalda o'z aksini topgan:

Sinf toifalari	An'anaviy darsdagi faollik (%)	O'yinli texnologiyadan so'ng faollik (%)	O'sish ko'rsatkichi (%)
1-sinflar	65%	92%	+27%
2-sinflar	70%	95%	+25%
3-sinflar	68%	88%	+20%
4-sinflar	62%	85%	+23%

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, harakatli o'yinlar vositasida dars tashkil etilganda o'quvchilarning faolligi va motivatsiyasi barcha sinflarda o'rtacha 20-27% gacha o'sgan. Ayniqsa, 1-2 sinflarda o'yin elementlariga bo'lgan ehtiyoj yuqoriligi sababli o'sish darajasi maksimal natijani ko'rsatdi.

XULOSA

Harakatli o'yinlar vositasida 1-4 sinf o'quvchilarining jismoniy tarbiya darslariga bo'lgan qiziqishini motivatsiyalash bugungi kun pedagogikasining eng samarali yechimlaridan biridir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, harakatli o'yinlar orqali dars o'tish nafaqat bolalarning jismoniy sifatlarini (tezkorlik, chaqqonlik, kuch) rivojlantiradi, balki ularda jamoada ishlash, do'stona yordam va intizomlilik kabi ijobiy xislatlarni ham shakllantiradi. Mazkur pedagogik muammoni tizimli hal etish uchun maktab jismoniy tarbiya darslarida harakatli o'yinlar modulining soatlarini ko'paytirish va ularni darsning barcha qismlariga to'g'ri taqsimlash metodikasini keng joriy etish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bompa T., Haff G. (2009). Periodizatsiya va sport mashg'ulotlarini rejalashtirish. Human Kinetics. – Mashg'ulotlarning tizimli periodizatsiyasi va murabbiylik strategiyalari.
2. Kuznetsov V.I., Petrova N.A. (2018). Sport pedagogikasi va jismoniy tarbiya metodikasi. Sankt-Peterburg: Pedagogika. – Individual va yosh xususiyatlariga moslashgan mashg'ulot prinsiplari.
3. Lesgaft P.F. Rukovodstvo po fizicheskomu obrazovaniyu detey shkolnogo vozrasta. — SPb, 1901.
4. Usmonxo'jayev T.S. Jismoniy tarbiya darslarida harakatli o'yinlar. — Toshkent: O'qituvchi, 2005. — 144 b.
5. Vigotskiy L.S. Pedagogicheskaya psixologiya. — Moskva: Pedagogika, 1991. — 480 s.
6. Xo'jayev F.X. Boshlang'ich sinflarda jismoniy tarbiya metodikasi. — Toshkent, 2012.
7. Zatsiorsky V.M., Kraemer W.J. (2006). Science and Practice of Strength Training. Human Kinetics. – Jismoniy salohiyatni oshirish va murakkab mashg'ulot tizimlarini yaratish.